

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри

фізичної культури і спорту

Андрія Сватъєва

на дисертаційну роботу Андрія Лайчука

на тему: «Підготовка майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл»,

подану на здобуття наукового ступеня

доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»

за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Актуальність теми дисертаційного дослідження та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Зміни освітньої парадигми в Україні спрямовані на модернізацію вищої школи та підготовку майбутніх фахівців високої кваліфікації, які можуть конкурувати на ринку праці. У цьому контексті посилюється увага науковців до проблеми підготовки тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), Законах України «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт», Концепції фізичного виховання в системі освіти України виголошено, що розвиток особистості безпосередньо пов'язаний з високим рівнем фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я як мета всебічного розвитку особистості й, зокрема, системи фізичного виховання у ДЮСШ. У зазначених документах особливий акцент зроблено на важливості забезпечення у процесі занять фізичною культурою розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

Відзначимо, що звернення дисертанта до зазначеної проблеми може стати підґрунтям для вдосконалення процесу підготовки майбутніх фахівців до роботи з учнівською молоддю, зокрема у системі спортивної освіти.

Актуальність теми підтверджується взаємозв'язком із науковими

дослідженнями. Дисертацію виконано відповідно до комплексної теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Житомирського державного університету імені Івана Франка «Морально-етичні засади формування зростаючої особистості» (державний реєстраційний номер 0110U002111).

Тему дисертації затверджено вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол №11 від 24.06.2016) й узгоджено Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол №262 від 28.03.2017).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Дисертаційна робота А.М. Лайчука є комплексним теоретико-прикладним дослідженням, у якому на основі теоретичних методів вивчення інформаційних джерел, узагальнення і систематизації емпіричного досвіду, цілісного наукового аналізу особливостей професійної діяльності та професійно важливих якостей, здійснено наукове обґрунтування, розробку та практичне розв'язання проблеми підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Даючи загальну оцінку роботі, варто відзначити наукову новизну, своєчасність постановки проблеми та її вирішення. У дисертації, на основі системного, компетентнісного, діяльнісного, акмеологічного та аксіологічного підходів здійснено цілісне дослідження теоретичних і методичних основ підготовки майбутніх тренерів-викладачів у закладі вищої освіти.

Чіткість та структурованість наукового апарату дослідження уможливило системне уявлення дисертантом концепції дослідження на різних рівнях узагальнення та конкретизації, що обумовило представлення моделі і педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців до формування морально-вольових якостей учнів ДЮСШ (трансформація змісту навчальних дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів; забезпечення позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності; використання активних методів навчання майбутніх тренерів-

викладачів).

Сутнісним елементом дослідження є обґрунтування шляхів вдосконалення і збагачення змісту фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів, добору відповідних форм, методів і ресурсів навчання з метою формування готовності до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ і методика підготовки майбутніх тренерів-викладачів до формування морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

Проведена дослідно-експериментальна робота довела ефективність сформованих педагогічних умов та виявила зміцнення ціннісних професійних позицій майбутніх фахівців, ґрунтовність та поглиблення їх фахових знань і вмінь, збагачення та розвиток творчого потенціалу, спрямованого не лише на формування готовності та здатності до власного подальшого професійного вдосконалення, а й на розвиток морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

У загальних висновках, що повністю відповідають змісту роботи, автор чітко формулює основні результати дослідження відповідно до поставлених завдань. В цілому дослідження характеризується логікою, використанням здобувачем дедуктивних міркувань в осмисленні складних комплексних явищ та процесів.

Стиль і мова дисертації. Дисертація написана методично грамотно, орфографічно та стилістично витримана на високому рівні.

Наукова новизна дисертаційної роботи. Даючи загальну оцінку роботі, варто відзначити наукову новизну та своєчасність постановки проблеми та її вирішення. Зокрема у роботі достатньо ґрунтовно здійснено цілісне дослідження теоретичних і методичних основ підготовки майбутніх тренерів-викладачів у закладі вищої освіти; теоретично обґрунтовано й розроблено модель і педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів-викладачів до формування морально-вольових якостей учнів ДЮСШ (трансформація змісту навчальних дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів; забезпечення позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності; використання активних методів

навчання майбутніх тренерів-викладачів), експериментально підтверджено їх ефективність. Дисертантом удосконалено форми і методи підготовки майбутніх педагогів; зміст навчально-методичного забезпечення процесу фахової підготовки у закладі вищої освіти.

Відзначимо, що у дисертаційній роботі подальшого розвитку набули науково-теоретичні положення щодо вдосконалення і збагачення змісту фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів, добору відповідних форм, методів і ресурсів навчання з метою формування готовності до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ і методика підготовки майбутніх тренерів-викладачів до формування морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що автором запроваджено педагогічні умови підготовки майбутніх тренерів-викладачів до формування морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл; удосконалено зміст навчальних дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів, що сприяло ефективному формуванню їх готовності до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл.

Результати наукового пошуку були впроваджені у освітній процес Бердянського державного педагогічного університету (довідка №57-08/258 від 03.03.2021), Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського (довідка №01-12/01/337 від 12.03.2021), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка №258-33/33 від 25.02.2021), Хмельницького національного університету (довідка №13 від 17.02.2021), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (довідка №159/30/3 від 28.01.2021).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій здобувача в опублікованих працях. Основні результати дослідження Лайчука Андрія Миколайовича відображено в 10 публікаціях, з них 6 статей у наукових фахових виданнях України (5 одноосібних), 1 стаття у зарубіжному науковому

періодичному виданні, 3 статті та доповіді на наукових конференціях, у збірниках наукових праць.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (258 найменувань, з них 11 іноземною мовою) та 11 додатків. Загальний обсяг дисертації складає 273 сторінки, основний текст викладено на 214 сторінках. Робота містить 23 таблиці, 12 рисунків.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Надана робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі дисертант розкриває актуальність дослідження, його педагогічну сутність, мету і завдання роботи, окреслює її наукову новизну, теоретичну і практичну значущість здобутих результатів.

Дисертантом обґрунтовано теоретичну й практичну значущість проведеного дослідження через всебічне розкриття ступеня розробленості проблеми та виокремлення суперечностей у вступі. Глибокий аналіз науково-педагогічної літератури, періодичних видань різних періодів дозволив чітко визначити науковий апарат дослідження. Зокрема, його предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою. Коректно сформульовані завдання дослідження. Ступень обґрунтованості наукових положень не викликає заперечень.

Окреслені здобувачем методи дослідження є придатними для розв'язання поставленої проблеми й відображають світоглядну позицію дослідника на суть предмета, орієнтацію на визначення форм наукового знання тощо.

Структура і внутрішні зв'язки між розділами і підрозділами дисертації науково доцільні і концептуально витримані.

У трьох розділах дисертаційного дослідження А.М. Лайчука представлено теоретичний і практичний досвід підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, які, безумовно, мають теоретичну та практичну цінність для сучасної спортивної освіти. Їх назви, як і назви параграфів, суголосні з поставленими

завданнями. У кінці кожного розділу зазначено, у яких публікаціях автора знайшли відображення положення, викладені в тому чи іншому розділі дисертації.

Додатки візуалізують логічність наукового пошуку, аргументовано підтверджують результати проведеної дослідно-експериментальної роботи.

У першому розділі **«Теоретичні засади підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл»** здійснено аналіз базових понять дослідження, що розкривають сутність та специфіку підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ (мораль, воля, морально-вольові якості, тренер-викладач, дитячо-юнацька спортивна школа, підготовка тренерів-викладачів у закладах вищої освіти).

Дисертантом виділено структурні компоненти професійної діяльності тренера-викладача: гностичний, конструктивний, комунікативний, організаційний, творчо-дослідницький, тренерський, аксіологічний. Доведено, що професійна діяльність тренера-викладача ДЮСШ, окрім створення умов для досягнення вихованцями найвищих спортивних результатів, має сприяти виконанню завдань, що виходять за рамки тренувальної та змагальної діяльності й стосуються морально-вольового розвитку учнів.

У другому розділі **«Організаційно-методичні засади підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ»** дисертантом обґрунтовано систему критеріїв та показників формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, що уможливило виокремлення рівнів (високий, достатній та низький) готовності майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

Заслугове на увагу представлена у дисертаційній роботі модель підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл. У рамках зазначеної моделі деталізовано описані форми (індивідуальна самостійна робота, аудиторна і позааудиторна робота, педагогічна практика, навчально-тренувальна

підготовка та ін.) та методи (інтерактивні лекції, семінари, консультації, моральні дилеми, дискусії та ін.) підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Значущим компонентом моделі визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ: трансформація змісту підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти; забезпечення позитивної мотивації до професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів; використання активних методів навчання у процесі підготовки.

У третьому розділі **«Результативність дослідно-експериментальної роботи з підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ»** представлено дослідно-експериментальну програму перевірки ефективності педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

Експериментальна робота здійснювалася шляхом посилення навчальних дисциплін професійної підготовки модулями, спрямованими на формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ (значення морально-вольових якостей у формуванні особистості учнів ДЮСШ; вікові особливості розвитку морально-вольових якостей; виховні функції тренера-викладача; розвиток морально-вольових якостей учнів ДЮСШ засобами фізичної культури та спорту; роль особистості тренера-викладача у розвитку морально-вольових якостей юних спортсменів та ін.).

Окрім того, до циклу навчальних дисциплін вільного вибору здобувача було уведено спецкурс «Основи формування моральних якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл засобами фізичної культури та спорту», мета якого полягала в ознайомленні студентів з поняттям про загальнолюдські гуманістичні ідеали, цивілізовані норми стосунків людей, моральні якості людини; культуру педагогічної праці, професійно-моральну культуру тренера-викладача, професійні та моральні знання педагога з планування, підготовки й

проведення різноманітних рухливих ігор, спортивних змагань, спрямованих на розвиток морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

Дисертантом доведено, що проведена дослідно-експериментальна робота сприяла посиленню позитивної динаміки формування готовності майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

Підсумки дисертаційного дослідження відображено в загальних висновках, які корелюють із висновками до кожного з розділів і відображають досягнення мети й завдань дослідження.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.
Дисертаційна робота є завершеною працею. Оцінюючи загалом позитивно дисертаційну роботу, дозволимо собі зробити деякі зауваження та побажання.

1. Текст дисертації, зокрема розділ 1, містить фрагменти оповідного спрямування (с. 30-33), що не є ознакою наукового стилю і потребує відповідного стилістичного редагування.

2. У змісті підрозділу 1.3. доцільно було б виокремити тенденції розвитку дитячо-юнацьких спортивних шкіл в умовах сучасного реформування системи вітчизняної освіти.

3. На наш погляд, варто було більш ретельно розкрити форми навчання, що репрезентують реалізацію педагогічних умов підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів ДЮСШ.

4. Одним із позитивно оцінених нами аспектів дослідження є розробка дисертантом рекомендації щодо підготовки майбутніх тренерів-викладачів до розвитку морально-вольових якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл (с. 161). Проте, аналіз ефективності їх упровадження у закладах вищої освіти, що складають базу дисертаційного дослідження, збагатила би дисертацію та посилила б рекомендаційні узагальнення.

5. Значним здобутком дисертанта є створення і описання ним спецкурсу «Основи формування моральних якостей учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл засобами фізичної культури та спорту». Вважаємо, що доцільним було б зазначити, на формування яких саме морально-вольових якостей, значущих для підготовки майбутніх тренерів-викладачів, спрямований його зміст.

Висловлені зауваження мають дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, не знижують значущості результатів дисертаційної роботи Лайчука Андрія Миколайовича, яка виконана на високому науково-практичному рівні.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. У цілому, дисертаційна робота Лайчука Андрія Миколайовича безсумнівно є самостійною і цілком завершеною працею; характеризується актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю; містить значні наукові доробки, що повною мірою висвітлено в наукових публікаціях автора.

Дисертаційна робота відповідає за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів встановленим вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. №167 затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р., а її автор – Лайчук Андрій Миколайович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка, за спеціальністю – 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри

фізичної культури і спорту

Вчений секретар

Андрій Сватєв

Оксана Проценко